

МРНТИ 67.07.31:67.09

Ж.М. Садыкова¹, О.М. Денеев²

¹²Л.Н. Гумилеватындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана,
Қазақстан

(E-mail:¹sjm67@mail.ru, ²olzhas_deneyev@mail.ru)

Әрлеу және қаптау материалдарының беткі қабатының дизайны

Аннотация: Мақалада жақын уақытта жаңа сапалы деңгейге көшкен материалдардың техникалық жобалауымен байланысты әртүрлі өндірістерде әрлеу және қаптау материалдарын қолдану технологиясы қарастырылады. Құрылыс индустриясында материалдардың беткі қабатын жобалау технологиясын енгізу және дамыту жеке дизайнерлік жобаларды іске асыру үшін кең мүмкіндіктерді ұсынады. Соңғы жылдары әрлеу және қаптау материалдарын өндіруде жаңа нарық пайда болды, фактурасымен, текстурасымен және түсімен ерекшеленетін беткі қабатын әрлеу жүйелерінде жаңа өзгерістер пайда болды. Түпнұсқалық (оригинальный) өнімдерді жасау дизайндағы жобаларға инновациялық шешімдерді іздестіруге әкеледі.

Кілт сөздер: дизайн, эстетика, әрлеу-қаптау материалдары, текстура, пішін, фактура.

Техникалық эстетикадағы беткі қабат(поверхность) түсінігі оның санатының фундаменталдылығына байланысты әрдайым біркелкі сипатта анықталмайды. Беткі қабат концепциясы туралы сұрақ мәселесі әрлеу және қаптау материалдарының беткі қабат құрылымын зерттеуде бастапқы қадамдар жасалуда деп болжануда. Мұнда оның мазмұны, функционалды және эстетикалық қасиеттері анықталған морфологиялық жіктелуі және символдық сипаттамалары беткі қабат туралы білімдерін ортақтастыру үшін жұмыс жүргізілді.

Бірінші айқын көзқараста, беткі қабат концепциясын қарастыру үшін, кез-келген өнімді қабылдау сезімталды(тактильный) және визуалды екендігінің бастапқы мәлімдемесін талап етеді.

Геометриялық көріністерді келесі маңызды факт ретінде қарастыруға болады.

Бір байланысты беткі қабат: эллипсоид, сфера, тороид, ал көп байланысты беткі қабат: куб, конус, цилиндр. Аталған беткі қабат белгілі бір геометриялық фигураларды қалыптастырады, бірінші жағдайда біреумен, ал екінші жағдайда бірнеше жалпақ немесе қисық беткі қабаттардан қалыптасады. Айтылғанның айқын нәтижесі – беткі қабат пен пішіннің біріншілігінің, бағыныстылығының немесе тәуелсіздігінің арасында айырмашылық жоқ екендігі туралы мәлімдеме.

Сондықтан беткі қабат түсініктің негізгі сипаты пішіннің фундаменталды түсінігінен мүлдем ажырамас бөлшектер болып саналады [1].

Дизайндағы және сәулеттегі пішін мен пішіндеудің қасиеттері төменде көрсетілген көптеген зерттеушілерді қызықтырды: Гропиус В., Гутнова А., Глазичева В., Папанек В., Раскина А.М., Сидоренко В.Ф. [2,3].

Беткі қабат туралы онтологиялық көзқарастардың тақырыбынан ауытқымау үшін нысанның «тереңдігінің» жоқтығы идеясына негізделген метафизика философиясы мен постмодернистік білім теориясында беткі қабат рөлін қысқаша еске түсіреміз. Постмодернизмнің негізін қалаушылардың бірі Джиллес Дельеузе «Логика Смысла» кітабында [4], беткі қабат анықтамасы әртүрлі және мағынасынан ажыратылмайды: «Беткі қабат белсенді емес және пассивті емес, ол аралас дененің іс-әрекеттері мен зардаптарының өнімі. Тек молекулалық қабаттарды орналастыру арқылы, беткі қабат қалыңдығы жоқ екі қабаттардың, ішкі және сыртқы, үздіксіздігін және өзара байланысын қамтамасыз етеді.

Беткі қабат фактуралығын көрсете отырып, ол материалдың көрінетін құрылымын анықтайды, сондықтан да беткі қабат фактурасы рельефтік және жылтырлық дәрежесімен сипатталады. Беткі қабаттың мұндай белгілерін анықтау материалдарды фактуралық белгілері бойынша жіктеуге мүмкіндік береді.

Беткі қабаттардың жіктелуі. Беткі қабаттардың жіктелуіне келер болсақ, оның негізіне келесі сипаттамалар еңгізілуі мүмкін екенін ескере отыру керек:

1. Беткі қабат функция ретінде-утилитарлық, эстетикалық, дәстүрлі, символдық қасиеттерді бейнелейді;

2. Беткі қабат фактура ретінде – физикалық тактильді өзара әрекеттесуді және қоршаған ортадағы психофизикалық өзара әрекеттесуді қамтамасыз ететін материал;

3. Беткі қабат зат ретінде – заттың негізгі қасиетін анықтайды;

4. Беткі қабат пішін ретінде – функционалдық және эстетикалық мағынасындағы көлемді қалыптастыратын және бейнелейді [5];

5. Беткі қабат утилитарлық және көркемдік қасиеттерден басқа ынталандырудың немесе материалдың түсімен көрсетілген, бір мезгілде және дәйекті (последовательный) түсті контрастың психофизикалық қатынастарын, жалған кеңістіктік шекарасын қамтиды (мұндай қасиеттер беткі қабатты жарықтандырылған акценттеуіне сондай-ақ оның айналылығына қатысты).

- Бірінші жағдайда мінездеменің сипаттамасы функциялардың санаттарына бөлінеді. Беткі қабаттың утилитарлық функциясы - материалдың техникалық қасиеттерін көрсетеді, көркемдік функциясы - материалдың декоративтілігін ойнатады, дәстүрлі функциясы - күнделікті өмірде жиі қолданылатын қарапайым беткі қабаттар, ал символикалық функциясы - белгілік сипаттама берілген беткі қабат.

- Екінші жағдайда беткі қабат сипаттамаларын беткі қабатпен өзара әрекеттесе отырып нәтиже алуды жатқызуға болады. Нәтижесіне физикалық қабылдау және психофизиологиялық сигнал жатады. Мұндай сипаттамаларды келесі мысалдарда қарастыруға болады: ыстық - суық, үлпілдек - тегіс, тікенекті - қабырғалы және т.б.

- Үшінші жағдайда, беткі қабат заттың қасиеті ретінде әрекет етеді. Оны келесі түрде сипаттауға болады – заттың сыртқы құрылымын сипаттайтын беткі қабат қасиеті, әрине, ол ішкі мазмұнысыз мағынасыз болатын зат үшін анықталған сипаттамасы болып табылады, алайда, мазмұнды тек пішін толтыру ретінде талдауға болмайды, бірақ «...мазмұн - ол адамның жасаған барлық пішіндерінде болатын мағыналық, жалпылық, заттық емес, қабылдау және қоладну үрдісінде пішіннен таза функционалдық қасиеттерінен артық болмасада кем рөл атқармайды» [6].

- Төртінші жағдайда, беткі қабат материалды ұйымдастыратын пішінді анықтайды, оның негізгі сипаттамалары

мен пішіннің беткі қабаты арқылы экспрессивті қасиеттерін көрсетеді. Пішін беткі қабатсыз өмір сүре алмайды. Бұдан беткі қабат және оның адамның қабылдауының арқасында заттың нәрсе ретінде айналу процесі жүреді деп қорытынды жасауға болады. Техникалық өнімнің пішіні қаншалықты адекватты болса, соншалықты беткі қабатын меңгеру оңайырақ болады. Дизайн технологиясындағы идеяларды берудің анықтығы мен дизайнерлік заттың адамға әсерінің тиімділігін арттыру үшін пішіннің ең толық бейнесін жасау үшін беткі қабаттың барлық сипаттамаларын пайдалану қажет [7].

- Бесінші жағдайда, беткі қабаттың сипаттамалары өңдеудің және жарықтың көрінуінің сипатына байланысты, бұл материалдың түстің қабылдануына әсер етеді.

Сәулеттік нысанның эмоционалдық әсері негізінен фактурасына, түсіне, қолданылған материалдардың беткі қабатының құрылымының сипатына байланысты. Байер В.Е. өз жұмысында дәл осы сипаттамалар тиісті көрнекі бейнеге үлкен әсер ететінін атап өтеді [8].

Беткі қабаттың функционалдық және эстетикалық мәні дизайндағы маңызды концепцияны құрайды. Материалдың ауырлығы немесе жеңілдігі, иілгіштігі, нысанның тығыздығы әсерлері беткі қабатпен байланысты. Беткі қабаттың тәжірибелік маңызы заттарды пайдалануда, олардың функционалды қолдануында маңызды рөл атқарады. Беткі қабат тіралы көркемдік түсінік пішін, түс, фактура, рельеф, сурет немесе текстура сипаттамаларының жиынтығынан тұрады [9, 10].

Әдебиет тізімі

1. Раппапорт А.Г. К пониманию архитектурной формы. Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения, представленная в форме научного доклада/А.Г. Раппапорт// Москва.–2000. –350 с.
2. Гропиус В. Обучение формообразованию. Психологическое влияние формы и цвета/ В. Гропиус // Изобразительное искусство в школе, 2009. – № 5. – С. 42-43.
3. Реальный дизайн. Материалы IV Межрегионального фестиваля дизайна. Екатеринбург – Омск – Москва – Нью-Йорк – Тюмень – Эйнховен / Сост. Г.В. Вершинин. – Тюмень: Тюменский дизайн центр Союза Дизайнеров России, 2001. – 128 с.
4. Жиль, Делез. Логика смысла./ Делез Ж. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 472 с.

5. Божко Ю.Т. Архитектоника и комбинаторика формообразования: монография / Ю.Т. Божко – Киев: Выща шк., 1991. – 245 с.
6. Быстрова Т.Ю. Вещь. Форма. Стиль: Введение в философию дизайна: учебное пособие/ Т.Ю. Быстрова. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2001. – 143 с.
7. Иванова А.С., Калихман А.Д. Понятие поверхности в дизайне архитектурной среды/ А.С. Иванова, А.Д. Калихман // Вестник ИрГТУ - 2010. – №6(46). - С. 104-108.
8. Байер В.Е. Материаловедение для архитекторов, реставраторов, дизайнеров: учебное пособие. –М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. – 250с.
9. Иванова А.С. Строительные материалы в архитектуре и дизайне: учеб. Пособие / А.С. Иванова. – Иркутск: Изд-во ИрГТУ, 2011. – 275 с.
10. Колейчук В.Ф. Художественные проблемы формообразования// Техническая эстетика - 1989. – №6. - С. 5 – 6.

Ж.М. Садыкова¹, О.М. Денеев²

¹²*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан*

Дизайн поверхности отделочных и облицовочных материалов

Аннотация: В статье рассматривается технология использования отделочных и облицовочных материалов в различных отраслях промышленности, связанная с техническим проектированием материалов, которые в последнее время перешли на качественно новый уровень. Внедрение и развитие технологии проектирования поверхности в строительной отрасли предлагает широкий спектр возможностей для реализации индивидуальных архитектурных и дизайн-проектов. В последние годы в индустрии отделки и облицовки фасадов появился новый рынок с изменениями, которые характеризуются текстурой, фактурой и цветом. Создание оригинальных проектов приводит к поиску инновационных дизайнерских решений.

Ключевые слова: дизайн, эстетика, отделочные и облицовочные материалы, текстура, форма, фактура.

ZH.M. Sadykova¹, O.M. Denejev²

¹²*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

Surface design of finishing and facing materials